

31 / ZIMA 2019

ČTVRTLETNÍK PRO ROZVOJ
ČESKÉ FILANTROPIE

UMĚNÍ DAROVAT

THE ART
OF GIVING

NESNESITELNÁ
LEHKOST DARU
FILANTROPIE
OČIMA FILOZOFIE

↓ EDITORIAL

Milí čtenáři filantropové, náš nadační magazín *Umění darovat* dospěl v zimním čtvrtletí 2019 poprvé až k tematickému okruhu, jenž definuje samou jeho podstatu – k problematice darování coby psychologické a sociologické konstanty člověka. Jak často přemýšlíte o tom, co vlastně akt daru reprezentuje, zda a co si od něj vlastně slibujete či do jaké míry jej lze „ušít na míru“ tak, aby potěšil stejnou měrou vás i samotného adresáta? Definičními i recipročními, zavazujícími aspekty obdarovávání se zabývá hned několik sociologických škol a komplexní podloží kontributorství nenechává chladným ani obor psychologie. Vyzpovídali jsme pro vás hned několik osobností, které mají motiv dárcovství a filantropie v ústředí svého profesního zájmu. V rozhovoru s ředitelkou globálních filantropických služeb Donzelinou Barrosovou, který vedla ředitelka nadačního fondu Via Clarita Dagmar Goldmannová, se tak dozvíte mnohé právě o relevanci jednotlivých otázek, s nimiž se dříve či později konfrontuje každý filantrop. Studie Terezy Šefrnové a eseje Barbory Komberec Novosadové vám přiblíží institut daru, jeho duchovního pojetí a nedílných závazků u exotických kultur v návaznosti na poznatky gurma strukturální antropologie Marcela Mause.

Pravidelná rubrika 9 otázek přináší rozhovor s psychoterapeutkou a básnířkou Danielou Vodáčkovou, která se zamýšlí mj. nad možností se prostřednictvím daru mstít, respektive nad tím, do jaké míry je (ne)možné se v zájmu druhé osoby vzdát části vlastní osobnosti. Téma dokresluje povídka v Berlíně žijící české publicistky a spisovatelky Dory Kaprálové, jejíž text se skrze dobře známý moment setkání s „potřebným“ na okamžik odpoutává od světa, ve kterém jsme všichni bezezbytku nuceni zvažovat limity vlastních možností, aby skrze literární fikci dospěl až do uvolňujícího, dětsky fantazijního bodu, kdy je možné „nalajnovat“ bližnímu nejkrásnější z možných životů. Vaší pozornosti dále doporučuji komentář neúnavné lobbistky za práva lidí s postižením Jitky Rudolfové, díky níž se dozvíte, jak vnímá darovatelskou pozornost člověk, který je na ní takřka plně závislý.

Vážení čtenáři, blíží se Vánoce. Darujme si s rozmyslem.

Adéla Gállová
šéfredaktorka

Zdeněk Mihalco
ředitel Nadace Via

PŮJČKA NENÍ DAR

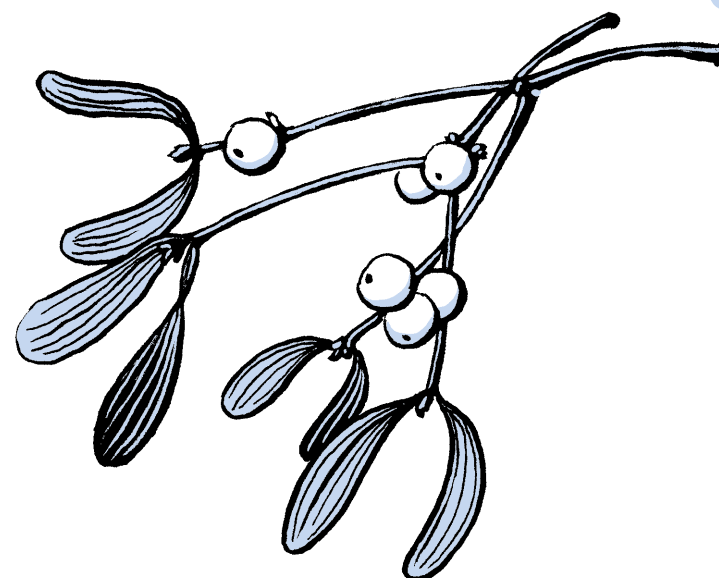
Společnost Home Credit odstoupila od sponzoringu Univerzity Karlovy. Poté, co byla tato spolupráce oznámena, otevřela se celospolečenská debata o vhodnosti dané formy partnerství. Navíc částka, kterou mělo být na chod univerzity přispěno, byla ve vztahu k celkovým aktivům obou subjektů značně podhodnocená. Komerční společnost označila celou debatu za iracionální. Spolupráce mezi kreditorskou společností a univerzitou nemusí být z podstaty zlem. Záleží, jaká je cena takového daru.

Organizace GoFundMe přinesla studii trendů napříč neziskovým sektorem pro nastávající rok. Jsou jimi například požadavek na flexibilní pracovní prostředí, návrat tzv. filantropie ze vzteku – tedy vyhozeného boje proti regulacím a deregulacím vládních návrhů, posílení marketingu postaveného na osobních výpovědích či příbězích či personalizovaný marketing. Dle GoFundMe jsou některé body na vzestupu již delší dobu, jiné vznikly během pár dní či týdnů. Typickým příkladem je **filantropie ze vzteku** – během prvních 100 dní vlády prezidenta Trumpa narostly příspěvky organizaci American Civil Liberties Union o 8 000 %. Cílem společnosti je „bránit a uchovávat práva a svobody jednotlivců zaručených všem občanům ústavou a zákony Spojených států“. Nárůst byl přímou reakcí na návrhy administrace prezidentského úřadu.

Proběhlo **slavnostní předání studijních certifikátů** nadace ROMEA. Již počtvrté došlo ke slavnostnímu předání stipendií pro budoucí studenty středních a vyšších odborných škol. Vyjma stipendií se však podpora vztahuje i na případná doučování a sekundární vzdělávání v rámci oborových potřeb. Slavnostní předání proběhlo za podpory Magistrátu hlavního města Prahy 11. října 2019 v Brožíkově sále na Staroměstské radnici. Všem studentům přejeme mnoho sil a držíme palce do budoucích školních dní!

Rihanna se pokusí vybudovat v Karibiku „inteligentní klimatickou zónu“. Robyn Rihanna Fentyová založila v roce 2012 nadaci Clara Lionel Foundation. Vzdala tak názvem hold svým prarodičům. Organizace zaměřující se na podporu základního a středního vzdělávání, zdravotnictví a podporu rodin postižených mimořádnými událostmi teď přichází s novým plánem. Nadace CLF nyní přichází s vizí dlouhodobé připravenosti a udržitelnosti pro celý region Karibiku. Pilotní program zahrnuje například partnerství s IPPF – Institutem plánovaného rodičovství či Engineers Without Borders. Primárním cílem je **zabezpečení reprodukční kliniky** před četnými lokálními přírodními katastrofami.

Lesy ČR přilákaly velké množství dobrovolníků k obnově lesů. Na 31 000 dobrovolníků se v sobotu 19. října 2019 zúčastnilo akce **Den za obnovu lesa**. Seznámili se s budoucími plány na přípravu lesních porostů na klimatickou krizi, boje s kůrovcem či jmelím. Například na Benešovsku 5 000 dobrovolníků vysázelo 55 000 nových sazenic. Zkušební akce předčila očekávání, a tak se vedení Lesů ČR do příštích let chystá pořádat podobné události častěji a zároveň rozšířit možnosti, jak se zapojit.

NEJHOJNĚJI OBDARUJE BUDOUCNOST TEN,
KDO VŠECHNO DÁVÁ PŘÍTOMNOSTI.

Albert Camus

VZTAH ZALOŽENÝ NA DŮVĚŘĚ

TEXT: DAGMAR GOLDMANNOVÁ, SPOLUATOR: ONDŘEJ LIPÁR, FOTO: IVAN SVOBODA

Jedna pracuje pro zavedenou globální organizaci, která se filantropickému poradenství věnuje už mnoho desítek let, druhá už třetím rokem usiluje o to, aby se potenciální dárci v České republice měli na koho obrátit v okamžiku, kdy se chtějí filantropii začít věnovat a potřebují nasměrovat či poradit. Je proto nasnadě, že s Donzelinou Barrosovou působící v Rockefeller Philanthropy Advisors rozmlouvala o její práci její kolegyně Dagmar Goldmannová z Nadačního fondu Via Clarita.

Jaké otázky by si měli klást lidé, kteří uvažují o tom, že se začnou věnovat filantropii?

Je jednoduché vypsát šek, ale vybudovat ucelený filantropický plán vyžaduje jistou přípravu. Podle mého je nejdůležitější, aby lidé zůstali opravdu věrní sami sobě a svým hodnotám. Aby si dopřáli čas a promysleli si, pro které otázky jsou opravdu nejvíce zapálení. Jde o něco v místě, kde žijete? Týká se to konkrétní části populace, kupříkladu mladých žen nebo nějaké znevýhodněné skupiny? Jde o národní či mezinárodní problém, jako je změna klimatu? Držte se toho, k čemu cítíte nejsilnější vztah, a zjistěte si o oblasti, kterou se chcete zabývat, co možná nejvíce. Podívejte se, zda existuje síť dalších dárců, které zajímají stejné problémy jako vás, ať už na lokální, regionální, nebo mezinárodní úrovni. Takové sítě mohou být důležité, pokud chcete zjistit, co zabírá a do čeho už se pustili jiní dárci. Může být velmi poučné seznámit se s významnějšími organizacemi a postavami věnujícími se určité oblasti, dozvědět se, která podpora je nejvíc zapotřebí a jakým způsobem můžete pomoci. Může se kupříkladu stát, že vaše zkušenosti s účetnictvím nebo marketingem mohou být pro menší místní organizaci

stejně významnou pomocí jako vaše finanční prostředky. Je důležité, aby si dárci uvědomili, že mohou v závislosti na svých možnostech poskytovat více než jen peníze. Čas, kontakty i dovednosti mají také vysokou hodnotu. Nicméně musím upřímně přiznat, že na určité úrovni jsou vždy zapotřebí finanční prostředky!

Seznámit se s danou „scénou“ vám může pomoci při promýšlení toho, jakou pomoc chcete poskytnout a na jaké úrovni, které skupiny a přístupy jsou vám sympatické a jakých realistických cílů mohou organizace, které se rozhodnete podporovat, dosáhnout.

Je dobré si připomínat, že pokud jde o darování, nelze nic uspěchat. Vyčkávejte, vzdělávejte se, experimentujte, promýšlejte a především vždy myslte na to, abyste si své působení na poli filantropie užívali!

Napadají vás konkrétní okamžiky v životě, které jsou spojené s dárcovstvím?

Donorství je vysoce osobní činnost, důvody pro ně se mohou lišit člověk od člověka i rodina od rodiny. Byla jsem kupříkladu svědkem toho, když se rodiny semknou a založí nadaci nebo učiní

zásadní dar poté, co jim zemře někdo blízký, aby skrze filantropii podtrhly jeho osobní hodnoty. Občas se stává, že lidé, kteří zažijí svůj „okamžik likvidity“ – prodají svůj podnik, dědí apod. –, se začnou o filantropii zajímat, protože jejich osobní finanční okolnosti se změny. Jiné lidi ponouknou k darování konkrétní problémy nebo otázky, které vnímají jako palčivé.

Zatímco v minulosti bylo dárcovství často něco, čím se jednotlivci či rodiny zabývaly až po skončení profesní éry, jsme nyní svědky toho, že se řada donorů zapojuje mnohem dříve, často v době, kdy budují své bohatství.

Jak se ve filantropii měří úspěch? Je vůbec něco takového možné?

To je těžká otázka! Do značné míry je hodnocení úspěchu věcí toho, kdo hodnotí. Mělo by v rozumné míře odrážet cíle dárce. Vedeme dárce k tomu, aby se svými příjemci ustavovali rozumné a zároveň podrobné standardy pro vykazování výsledků. Často se přitom zaměřují na cíle,

které jsou popsány v žádosti o podporu a obě strany se na nich shodly.

Chtěla bych dárce vyzvat k tomu, aby pečlivě uvažovali o tom, co chtějí vědět, jaká data by mohla napomoci lepšímu pochopení úspěchu, který si vytyčili, a aby si zachovávali realistickou představu o tom, kolik prostředků mohou podpořené organizace vyčlenit pro měření a vykazování výsledků. Může se stát, že aby mohla organizace shromáždit informace, které po nich žádáte, bude potřebovat další zaměstnance, a možná byste tedy měli za takové zhodnocení platit. Pro organizaci to může být prospěšné, protože může prokázat realizovatelnost nápadu, pokud se pouští do inovativního programu nebo doufá v určitý průlom.

Zjistili jsme, že čím obecnější cíle dárce má – může to být třeba dopad na celou společnost ve srovnání s dopadem na jednotlivce –, tím obtížnější je

Donzelina Barrosova na návštěvě v Praze během setkání Nadačního fondu Via Clarita na téma strategické filantropie.

takové účinky měřit. Když kupříkladu podporujete stipendia, můžete školy požádat, aby vám vykazovaly, kolik podpořených studentů školu absolvovalo. Nicméně pokud je vaším cílem změnit společnost tím, že poskytnete ženám přístup k vyššímu vzdělávání, může být vaše teorie změny postavená na tom, že ženy, které absolvují univerzitu, se dostanou k lépe placeným vůdčím pracovním pozicím. Abyste zjistili, že taková teze platí, může to zabrat léta sledování absolventů univerzit. Takové hodnocení, které zabírá dlouhou dobu, může být poměrně nákladné a někteří dárci od něj upustí.

Existují způsoby, kterými se dá dopad odhadnout, například nárůst počtu článků v médiích k danému tématu může odrážet obecné povědomí o něm. Nebo to mohou být další způsoby širšího povědomí o tématu, kupříkladu vyšší počet screeningových zdravotnických vyšetření k určitému medicínskému problému.

Existují také širší rámce, například Sustainable Development Goals (SDGs – cíle udržitelného rozvoje), které poskytují zemím konkrétní cíle a indikatory. Zaznamenali jsme, že někteří dárci nastavují svá měření právě podle SDGs, což jim umožňuje napojit se na globální změny, ač působí lokálně.

Je samozřejmě velmi obtížné, a bez kontrolních studií prakticky nemožné, dosledovat kauzalitu působení filantropie. Většina dárců proto pracuje v tomto ohledu spíše s důrazem na příspěvky než na reporty.

Podněcujeme dárci, aby uvažovali kreativně a spolupracovali s příjemci své podpory. Věříme, že je zcela možné měřit

dopad činnosti, přestože společnosti i environmentální a společenské problémy jsou složité.

Pro nás ve Via Clarita je velmi inspirativní se společně s filantropií bavit o tom, čemu by se ve svém dárcovství chtěli věnovat, stejně tak jako například pomáhat jim při nastavování strategie nově vznikajících nadací. Každý z příběhů je jiný a naprosto jedinečný. Co při práci pro Rockefeller Philanthropy Advisors udělalo v poslední době radost vám?

Opravdu mě potěší, když je dárci ochotný vykročit mimo oblast, kde se cítí zcela bezpečně, a dá příležitost skutečně skvělé organizaci nebo člověku věnujícímu se konkrétní oblasti. Podobně mi dělá radost, když dárci dojdou k rozhodnutí, že pracovat na posilování své oblíbené organizace na organizační úrovni je něco, co mohou dělat ještě mimo podporu konkrétních projektů. RPA v současné době pracuje s dárce, který poskytuje stipendia studentům univerzit ve venkovských oblastech a který se před nedávnem rozhodl podporovat také budování kapacit výzkumných pracovišť těchto univerzit – platí vybavení, výzkum apod., aby přitáhl prvotřídní studenty.

V první polovině roku jste navštívila Česko. Co si myslíte o současném stavu filantropie u nás? Překvapilo vás něco?

Měla jsem možnost poznat velmi živou skupinu dárců, jak soukromých, tak firemních, kteří měli chuť navazovat kontakt a jít cestou tzv. best practices a kteří se věnují důležitým a obsáhlým společenským otázkám. Vzhledem ke specifickému

OPRAVDU MĚ POTĚŠÍ, KDYŽ JE DÁRCE OCHOTNÝ
VYKROČIT MIMO OBLAST, KDE SE CÍTÍ ZCELA BEZPEČNĚ,
A DÁ PŘÍLEŽITOST SKUTEČNĚ SKVĚLÉ ORGANIZACI
NEBO ČLOVĚKU VĚNUJÍCÍMU SE KONKRÉTNÍ OBLASTI.

kontextu, ve kterém se Česká republika pohybuje, jsem si vyslechla mnohé o upevňování demokratických principů. Velký dojem na mě udělalo i nadšení, s nímž dárci přistupují k inovacím.

Zkušenosti filantropové říkají, že dobře darovat peníze je stejně těžké jako je vydělat. Ve Via Clarita se setkáváme s tím, že byznysmeni v Česku nejsou zvyklí se o svém dárcovství radit. Co podle vás tvoří přidanou hodnotu filantropického poradenství?

Lze ji nahlížet z řady různých úhlů. Zpráve si myslím, že ať jde o jakoukoli oblast, do které se snažíte vstoupit, je důležité jednat s profesionály. Získáte díky tomu přístup k informacím, ke kterým byste se jinak nedostali, nemluvě o zkušenostech a síti kontaktů, kterou disponují.

Filantropické poradenství může, ve zcela praktické rovině, člověku pomoci zvládnout administrativní stránku dárcovství, na kterou nemusí mít nutně

čas. Jde také o cennou výměnu best practices, postupů specifických pro tuto oblast, ale také nápadů, které vám pomohou donorství lépe strukturovat. Nedávno jsem například pracovala s jednou rodinou z Bulharska, která si chtěla založit nadaci. Vyslechla jsem si, jaké mají cíle, a pomohla jim určit programové oblasti a postupy, jimiž se mohou vydat, a to s ohledem na jejich zamýšlený rozpočet i mé profesní zkušenosti s financováním těchto programových oblastí. Pomohla jsem jim také vytvořit klíčové správní dokumenty: kdo bude členem dozorčí rady, jak často se bude rada scházet, jak se bude rozhodovat v případě, kdy neexistuje jednomyslná shoda?

Filantropické poradenství je, stejně jako kterýkoli jiný vztah, založené na důvěře, která se rozvíjí postupem času. Může být robustní či omezené přesně podle přání dárce, ale je rozhodně velmi důležité. Může dárce pomoci, aby se vyhnuli nejrušnějším nástrahám.

Autorka rozhovoru
Dagmar Goldmannová
s Donzelinou Barrosou
během setkání v Praze.

DONZELINA BARROSOVÁ (1967) je ředitelka globálních filantropických služeb společnosti Rockefeller Philanthropy Advisors. Má na starosti zejména filantropické poradenství v Evropě a další rozvoj služeb po celém světě. V RPA už pracuje více než deset let. Zabývala se grantovými programy i projektovým řízením, ve své práci se dotkla oblastí, jako jsou vzdělávání, kultura, zdravotnictví, snižování chudoby i životní prostředí. Zkušenosti sbírala také jako konzultantka u firemního projektu usilujícího o zlepšení technologií a pracovních postupů drobných zemědělců a družstev v Angole. Spolupracovala mimo jiné s Camõesovým střediskem pro výzkum portugalskojazyčného světa na Kolumbijské univerzitě. Působí v dozorčí radě Portugalsko-americké obchodní komory, je členkou výboru International Grantmakers Network ve Philanthropy New York. Vystudovala žurnalistiku na Kolumbijské univerzitě a veřejnou správu na New York University. Má americké a portugalské občanství.

DAGMAR GOLDMANNOVÁ (1982) řídí aktivity Nadačního fondu Via Clarita od jeho vzniku v roce 2016. V rámci svých předchozích pracovních zkušeností propojuje projekty ze světa mezinárodních firem, nevládních neziskových organizací a filantropie. Věnovala se oblasti HR a společenské odpovědnosti ve společnosti L'Oréal v Praze a v Paříži, humanitárním a rozvojovým projektům v Africe a Asii pro organizaci Člověk v tísni a ADRA.

FILOZOFIE DARU?

TEXT: BARBORA KOMBEC NOVOSADOVÁ, FOTO: ASHOKA ČR, NADACE KARLA JANEČKA

Co je to opravdový dar a jak jej můžeme poznat, dát či přijmout? Můžeme nechat rozplynout naše ego v procesu dávání? Anebo skutečný dar neexistuje a za „darem“ vždy vězí nějaká záminka – někoho si zavázat, někomu ukázat, že „na to mám“, někoho uplatit...? Pojďme prozkoumat povahu daru i jeho využití v různých kulturách a situacích.

Na počátku bylo slovo. A to slovo bylo darem. Dar je počátkem života, dar je bytostným prostředkem komunikace, spojení, snahy porozumět, být vyslyšen. Přijetí daru je signálem, že do takového spojení vstupujeme, že chceme porozumět, že vyslyšíme. Dar je prostředníkem mezi Já a Ty. Jeho synonymem by mohlo být slovo „skrze“. Dar má povahu média, místa k setkání, spočinutí v mezilidských vztazích. Dar může být také prostředkem k transformaci, k proměně vnímání vztahu mezi Já a Ty, v komunitě i celé společnosti. Stejně tak může být příležitostí ke změně, k vytvoření prostoru pro smíření, místem opravdového setkání lidských srdcí ve své zranitelnosti, křehkosti a upřímnosti. Darem vzniká pouto a zaniká rozdíl mezi Mnou a Tebou.

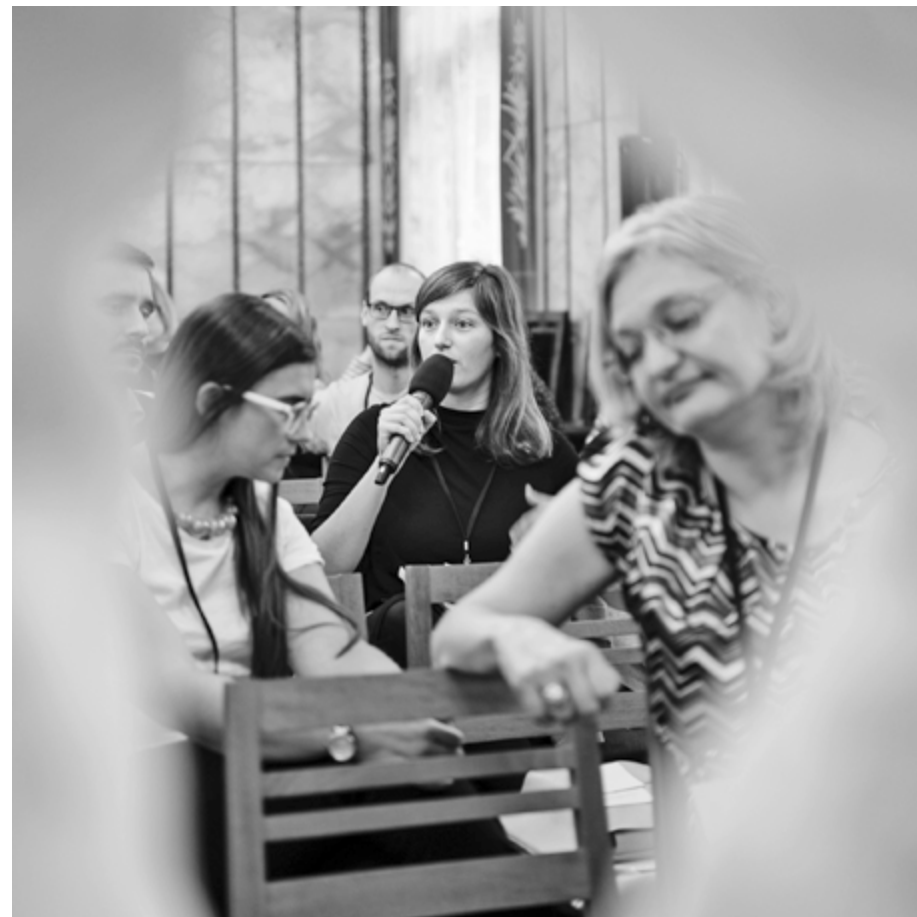
Dar jako nástroj k upevnění společenského statusu

Někdy může mít proces dávání velmi jasné předpisy a pravidla. Jako například v některých společenských rituálech u indiánů. Francouzský sociolog Marcel Mauss věnoval část své práce zkoumání výměny daru v různých společnostech s ohledem na její roli v sociálním systému. V knize *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies* popisuje potlač, slavnost drženou

původními obyvateli Severní Ameriky. Potlač, který hrál a stále hraje ve společenském životě indiánů velmi důležitou úlohu, je zajímavým příkladem „veřejného dávání“. Ač nám na první pohled může připomínat myšlenku filantropie či sponzorství, podle Maussova výzkumu jsou jeho kořeny i účel zřejmě velmi odlišné. Vypozoroval obřadní náležitosti ve způsobu zvaní hostů, v pronášení řečí i v rozdělování zboží hostitelem. Shromáždění svou velikostí a štedrostí vždy odrážela postavení hostitele a přinášela publicitu sociálnímu postavení donora a příjemců, neboť taková slavnost měla vždy řadu „svědků“. Potlač tak sloužil zejména jako demonstrace bohatství a štedrosti donora, který jej pořádal. Štedrost však zde vnímáme jen jako obrovský objem darů a peněz, které pořadatel na slavnost věnoval. Faktem také je, že dary byly rozdělovány podle společenského postavení příjemců, což potlač výrazně odlišuje od „charitativního setkání“ a pozici a záměr donora od role mecenáše.

Dar jako zrození dluhu

„Každý dar obdrženy během rituálu potlače musí být splacen při jiném potlači a muž, který neuspořádá svoji slavnost v pravý čas, bude považován za neplatiče dluhu,“ popisuje americký antropolog

Autorka textu Barbora Kombec Novosadová na setkání sociálních inovátorů Ze:mě změny z roku 2019.

Franz Boas v *Popular Science Monthly*. Dar je darován v očekávání, že bude oplacen, a stává se tak předpokladem dluhu. Dar se proměňuje v prostředek, jak si může zachovat tvář i jedinec, který utrpěl veřejné ponížení, či se stává nástrojem k soutěži mezi rivaly ve společenském postavení.

Dar jako úplatek

Další podoba, v níž se dar vyskytuje, je forma úplatku za mír či dobrou vůli. Obřady mnoha společností měly za cíl uspokojit bohy nebo domnělé mocné duchy. Mauss cituje Van Ossenbruggenův postřeh, že „dary lidem a bohům měly za další cíl kupování si míru“. V tomto případě nám může připadat, že se jedná o oběť, ale tento dar připomíná svým charakterem mnohem spíše úplatek – úplatek poskytnutý bohům, aby s nimi obnovil mírumilovný vztah. Takový najdeme i u různých pohanských i náboženských svátků, často spojených se světci, místními patrony či mučedníky,

kterým jsou přinášeny dary jako obětiny, třeba ve formě zeleniny, ovoce, masa, tradičních pokrmů či vzácných řemeslných výrobků. Například při slavnosti svatého Jiří (Al Khader), která je slavena Palestinci, křesťany a muslimy, kvůli hojné úrodě navštěvují farmáři kostel svatého Jiří v Al Khader, kde vykonávají náboženské sliby a přinášejí dary. Na nádvoří před svatostánkem obětují muslimští poutníci ovci na počest Al Khader. Zajímavé je podívat se na nevyváženost tohoto barteru mezi lidmi a bohy – většinou jde totiž o odevzdání malého daru ze strany člověka (malá část úrody, malá část bohatství apod.) a vyžadování výrazně většího daru od bohů (mír, dobrá vůle, bohatá úroda apod.). Bohové se dostávají do role partnerů v docela nezáviděníhodné situaci, neboť od nich očekáváme něco velkého za něco úplně mizivého. Je to vlastnost, kterou Theodor Adorno považuje za jeden z kořenů naší společnosti, mazanost. Podle Adorna se náš vztah k bohům stává mazaným a vypočítavým ve chvíli, kdy se opravdová víra ve význam oběti jakožto daru bohům vytratí.

10

Dar jako povzbuzení i závazek

Velmi bohatým zdrojem významů daru je také Bible. Izák v První knize Mojžíšově po vykopání několika studní říká: „Teď nám Hospodin daroval prostor, abychom se rozplodili na zemi.“ (Genesis, 26: 22) Izák chápe dar studny nejen jako Boží milost, ale jako dar s jasným záměrem. Dar v tomto příběhu je znakem zaslíbení budoucích událostí, typem povzbuzení a závazku zároveň – dostali jsme dar, a tedy je naší povinností se rozmnožovat, a kreativně tak proměnit potenciál Hospodinova daru.

Ukázali jsme si, že dar získává v naší společnosti mnoho podob a významů. Co to tedy je dar? A jaký z jeho významů je ten pravý? Jak může vypadat ryzí dar a existuje vůbec?

Opravdový dar

Francouzský filozof Jacques Derrida ve svém textu *Given Time: 1. Counterfeit Money* píše o „dilematu“ daru, jehož základ spočívá v nemožnosti podmínek, které mohou umožnit jeho existenci. Podle Derridy může „opravdový dar“ existovat jen tehdy, pokud zůstane nerozpoznaný

jako dar ze strany dárce i obdarovaného. Derrida jde ve svých úvahách ještě dále a tvrdí: „*Abychom mohli hovořit o daru, nejen že nesmí dárce ani obdarovaný vnímat ani přijímat dar jako takový, nemít o něm žádné vědomí ani paměť, žádné uznání; nýbrž on nebo ona jej musí okamžitě zapomenout [...] a co víc – toto zapomnění musí být tak radikální, že přesahuje i psychoanalytickou kategorie zapomnění.*“ Myšlenku úplného

DAR JE MOŽNOSTÍ K OSOBNÍ PROMĚNĚ, K VLASTNÍMU OSVOBOZENÍ I RŮSTU. PROTOŽE, VŽDY KDYŽ DARUJEME, DARUJEME PŘEDEVŠÍM SAMI SEBE.

zapomnění daru můžeme připodobnit dalším Derridovým konceptům, jako je *stopa (trace)* či *oharky (cinders)* – vždy zůstává nějaká stopa, která maže i samu sebe, v oharcích stále zůstává připomínka minulého života (ohně), i když tento zdroj již dávno nepřetrvává. Proč ale Derrida přirovnává právě přirozenost daru právě ke stopě či oharkům?

Pomíjivost daru

Je snad podstatou daru jeho pomíjivost? A proč mu přijde, že je opravdový dar něco nemožného?

Spolu s nemožností daru můžeme uvažovat také o neoplatitelnosti daru. Pokud bychom řekli, že opravdový dar může nastat jen tehdy, kdy jej dárce věnuje zcela nezištně, bez očekávání jeho oplacení, navrácení, vděčnosti za jeho poskytnutí, vznik závazku, který z daru může plynout, jak můžeme darovat způsobem, který nám co nejvíce dokáže zaručit neoplatitelnost našeho daru?

Apoštol Lukáš popisuje zajímavý návod, který dává Ježíš: „*Dáváš-li oběd nebo večeři, nezvi své přátele ani své bratry ani příbuzné a bohaté sousedy, poněvadž oni by tě také pozvali a tak by se ti dostalo odplaty. Ale dáváš-li hostinu, pozvi chudé, zmrzačené, chromé a slepé. Blaze tobě, neboť nemají, čím ti odplatit; ale bude ti odplaceno při vzkříšení spravedlivých.*“ (Lukáš, 14: 12–14) Odplata za nezištný dar po lidské smrti tak mění pohled na splatitelnost daru na zemi – neboť tato odplata je otázkou

víry a nevztahují se na ni pravidla společenské výměny. Do hry vstupuje ještě další vlastnost opravdového daru, jeho neviditelnost. Je tady zřejmá asymetrie –nost v oplácení daru, kterou Ježíš popisuje také v Matoušově evangeliu: „*Když prokazuješ dobrodiní, nechtěj budit pozornost, jako činí pokrytci v synagogách a na ulicích, aby došli slávy u lidí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu. Když ty prokazuješ dobrodiní, ať neví tvá levice, co činí pravice, aby tvé dobrodiní zůstalo skryto, a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí.*“ (Matouš, 6: 2–4)

Zneviditelnění daru

Znamená to tedy, že opravdový může být dar jen tehdy, když se stane neviditelným, nebo ještě jinak: když jej jeho dárce učiní neviditelným?

V závěru chci nabídnout ještě jeden pohled na dar a dávání. Takový, v němž je dar možností k osobní proměně, k vlastnímu osvobození i růstu. Takový dar, který dáváme s láskou, úctou a ohledem na druhého. Dar, který nám napomáhá plně se „podívat“ do tváře druhého člověka a spatřit naši vzájemnou sounáležitost i závislost, pocítit „to společné“, co jako všichni lidé sdílíme, a uvědomit si obrovskou moc každého z nás rozhodnout, či nerozhodnout se pro službu druhému. Službu, která obsahuje radost z dávání stejně jako z přijímání a která je samotným srdcem toho, čemu říkáme filantropie. Protože vždy, když darujeme, darujeme především sami sebe.

BARBORA KOMBEREC NOVOSADOVÁ (1990) vystudovala Marketingovou komunikaci a PR a Elektronickou kulturu a sémiotiku na UK v Praze. Po zkušenosti v oblasti public relations a komunikace se naplno ponořila do práce v občanském sektoru, která je pro ni posláním. Vedla transformaci portálu Dobrovolník.cz, řídila programy firemního dobrovolnictví a facilitovala aktivity expertního dobrovolnictví pro nadnárodní společnosti. Ve spolupráci s Ashoka ČR založila iniciativu Impact Academy, která pomáhá organizacím občanské společnosti lépe plánovat a zvyšovat svůj pozitivní dopad. V současné době vede Impact Academy, podílí se na vytváření i lektorování workshopů a snaží se hledat cesty, jak uplatňovat přístup orientace na dopad způsobem, který bude přínosný i zábavný zároveň.

ANTROPOLOGIE DARU

JAK DAR UTVÁŘÍ VZTAHOVÉ SÍTĚ

TEXT: TEREZA ŠEFRNOVÁ, FOTO: ARCHIV TEREZY ŠEFRNOVÉ

Obdarovávání je součástí života každého člověka. Tento jev kolem nás prochází bez povšimnutí až do chvíle, kdy jsme sami obdarováni nebo máme dát někomu dar. Tato běžná součást našich životů se možná může zdát na první pohled nezajímavá a jako předmět k hlubšímu zamyšlení příliš prostá. Je dar skutečně pouhou obligátní součástí lidského života?

Mám jistou osobní zkušenost: kdykoli jsem někomu řekla, že se zabývám tématem předávání daru, okamžitě stočil řeč jinak. Když jsem se pak zeptala, proč to udělal, bylo mi vysvětleno, že si jen vzpomněl, že bude mít někdo oslavu a že pro něj ještě nemá vymyšlený žádný dárek. Už jen vyslovení slova dar tedy bezprostředně v lidech vyvolává představu někoho druhého, komu má být dar předán. Tím se selskou cestou dostáváme k základní rovnici dárce – dar – obdarovaný.

Co nám tato rovnice říká? Ukazuje člověka, který předává dar za nějakým účelem obdarovanému, který tento dar může přijmout, ale také odmítnout. Z obojího plynou patřičné následky. Pokud obdarovaný člověk dar přijme,

potvrzuje vztah mezi dárce a obdarovaným, ale souhlasí tím také s pokračováním vztahu, který se následně projeví mimo jiné oplacením daru. Nepřijme-li obdarovaný člověk dar, dává tím jasně najevo, že vztah s dárce buďto ukončuje (pokud už nějaký byl), anebo ho nehodlá navázat.

Duch daru

Jak může obyčejný dar hluboce zasáhnout do mezilidských vztahů? Marcel Mauss ve své knize Esej o daru tuto otázku vysvětloval na principu maorského pojetí taonga, darované věci, kde se nově ukazuje zajímavý význam. Tento význam objevil Maussův spolupracovník Hertz, jenž poukázal na výpověď maorského informátora, jež zněla takto: „Budu vám vyprávět o hau... Hau není vítr, který vane. Kdepak. Předpokládejme, že máte určitou věc (taonga) a že mi tu věc dáte; dáte mi ji bez stanovené ceny. Nesmlouváme o ni. Jenže já tu věc dám nějaké třetí osobě, která se po určité době rozhodne, že mi něco poskytne jako úhradu (utu), něčím mě podaruje (taonga). A taonga, které mi dává, je duch (hau) toho taonga, které jsem dostal

od vás a daroval jsem. Taonga, která jsem dostal za taonga pocházející od vás, vám musím vrátit. Nebylo by ode mě správné (tika), kdybych si tato taonga ponechal, ať už jde o věci žádoucí (rawe), či nepříjemné (kino). Musím vám je dát, protože jsou hau taonga, které jste mi dal. Pokud bych si druhé taonga nechal pro sebe, mohlo by se mi stát něco velmi zlého, mohl bych i umřít. Takové je hau, hau osobního majetku, hau taonga, hau lesa.“

Zde se nám tedy říká, že každý osobní majetek má hau (duchovní sílu, jež se chce navrátit na své původní místo, a proto ponouká nového majitele k oplacení daru vrácením toho, co obdržíme od třetího, neboť to je plodem onoho původního hau našeho taonga). Neoplatení daru, jak se zde říká, by mohlo způsobit něco velmi zlého, dokonce i smrt. Dar přijatý po výměně tedy není jen nějakým předmětem, ale má v sobě „něco“ z původního majitele. Tím se obdarovaný napojuje na dárce. A dochází tak k závazku, který musí být oplacen. Takto zprostředkovaná právní vazba v maorském právu je tedy zejména vazbou duchovní. Vychází z představy, že věc je oduševnělá. Tím se dostáváme k jednomu z hlavních

témat, neboť Mauss dále odvozuje, že „[...]tím, co nabízíme, dáváme něco ze sebe sama“.

Jak poznamenal mimo jiných i Calvin O. Schrag: „Ryzost daru zahrnuje dárce obětování části sebe.“ Což, jak dále ukazuje, je jedním z hlavních témat Waldo Emersona, který tvrdí, že prsteny a šperky nejsou darem, ale omluvou za dary, neboť jediným darem je příděl dárce samotného. Abychom tedy při předání daru předali kousek své náklonnosti potřebujeme hmotného zástupce, jenž sám o sobě význam mít ani nemusí, ten hlavní dostává až předáním. Jeho celkovou hodnotu pak tvoří předmět a to, co jím chceme vyjádřit. Tomu se budeme věnovat i nadále, ale teď se ještě zastavíme u důležité věci, které si všimnul francouzský sociolog a antropolog Pierre Bourdieu.

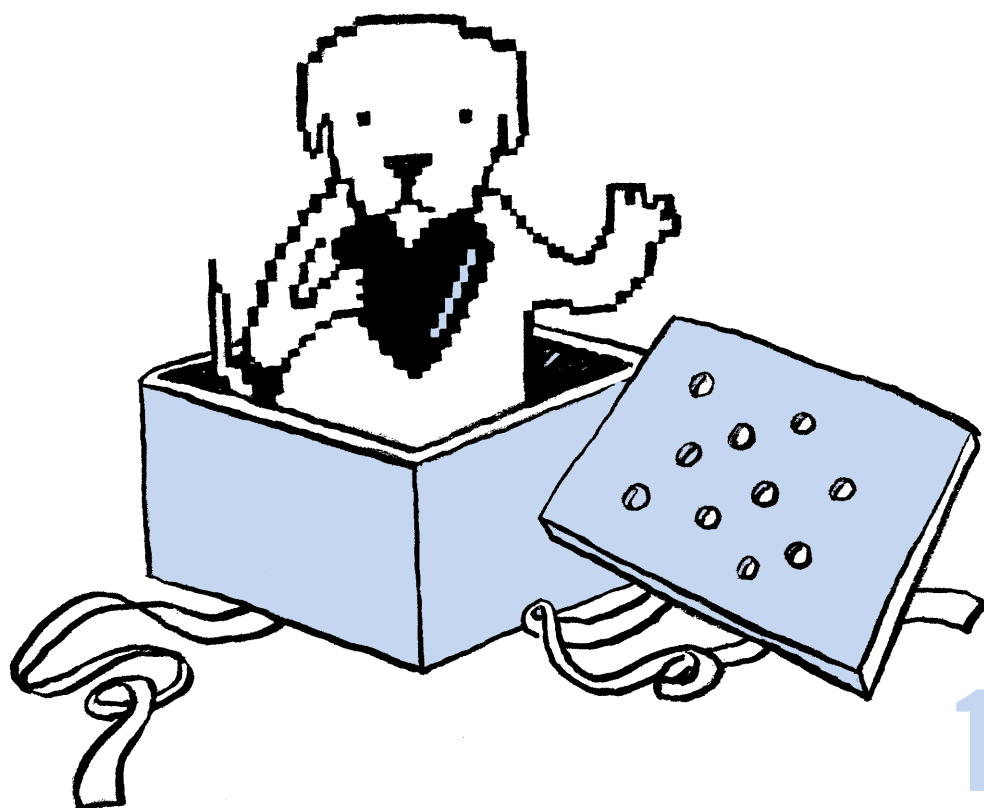
Časový interval

Pierra Bourdieu zaujal moment, kdy se obdarovaný po určité době rozhodne dát dárce něco náhradou. Odhalil tak důležitost časového intervalu mezi

Autorka článku Tereza Šefrnová v africkém Kamerunu na charitativně-edukativní akci Toulavý autobus.

**UŽ JEN VYSLOVENÍ SLOVA DAR
BEZPROSTŘEDNĚ V LIDECH
VYVOLÁVÁ PŘEDSTAVU
NĚKOHU DRUHÉHO, KOMU MÁ
BÝT DAR PŘEDÁN.**

14

darem a protidarem, který funguje jako clona, jež má za následek, že každou akci vnímáme samostatně. Bourdieu studoval alžírskou společnost, kde platí silná povinnost proti-daru. (V Alžíru mužům čest nedovolí věnovat se směně, proto ji vykonávají ženy, které otevřeně hovoří o termínech splatnosti.) Clona je zde proto, aby darující mohl chápat, užívat a přijmout dar jako nevratný. Odplatou pak dává dar gratuitní, velkodušný, což znamená, že tento dar není určený darem předchozím. Hlavním významem, na který se zde poukazuje, tedy je, že nejde o předání typu „něco za něco“. S dary nekalkulujeme. Důležitá je ale patřičná forma předání a zdvořilost, jež jsou podstatou symbolické práce. Stejně jako u Bourdieuova kolegy Marcela Mausse, i zde nalézáme závěr, že dar je také hrozbou. Je zapotřebí dar oplatit, neboť do té doby jsme v moci druhého. Bourdieu k tomu ještě poznamenává, že jde o běžné povědomí, které není třeba artikulovat, protože přeci každý ví, že dar oplatíme.

Jak mohou výměny daru vytvořit společenskou síť?

K zodpovězení této otázky se musíme nejprve přemístit do čínské rodiny, k obřadnému dávání daru. Při obřadných příležitostech je dávání daru v Číně spojeno se zvykem sepisování a následného uchovávání soupisu darů. „Soupisy darů (lidan) jsou podomácku vyrobené knihy z červeného papíru (pohřební soupisy darů jsou vyrobeny ze žlutého papíru), přepisuje se do nich tradičním čínským kaligrafickým štětcem. Slouží k formálnímu zaznamenání všech darů přijatých hostitelem při rodinných oslavách.“ (Yunxiang Yan, *The Flow of Gifts*) Podobné praktiky známe ze současných Spojených států, ale nalezneme je rovněž v moravských vesnicích. Soupisy darů při velkých rodinných událostech jsou tedy formálním seznamem přijatých darů, které slouží především tomu, aby obdarovaný věděl, komu má za dary náležitě poděkovat. Tím se soupisy darů stávají jakousi společenskou mapou po vlastní síti.

MŮŽETE POSLAT VIRTUÁLNÍ PŘÁNÍ, SMAJLÍKA NEBO DOKONCE DAR VE FORMĚ GIFU PEJSKA SE SRDÍČKEM. NIC Z TOHO ALE NENÍ SKUTEČNÉ.

Virtuální síť bez recipacity

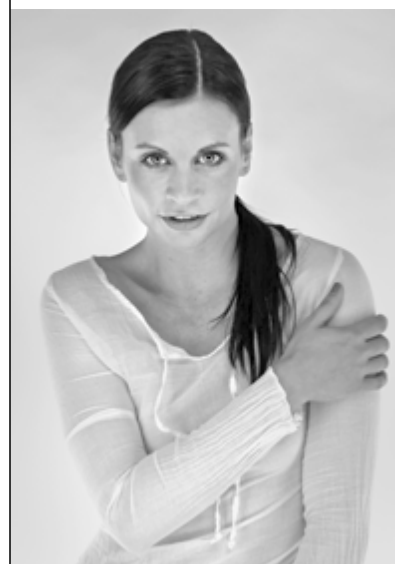
Modernizace techniky nám mimo jiných způsobů usnadňování života přinesla také velké ulehčení v tom, že se nemusíme vždy s druhými potkávat osobně. Není v silách jednotlivce neustále udržovat osobní kontakt s každým, s kým se setkal. Často si nenajdeme čas ani na své nejbližší a například spolužáky ze základní školy vidáme až na výjimky jen náhodně či při setkáních k tomuto účelu pořádaných. K prvnímu výraznému usnadnění mezilidské komunikace došlo za velkého přičinění amerického vynálezce Martina Coopera. Tomu se připisuje sestavení prvního kapesního mobilního telefonu (1973). Dnešní mobil má schopnost uchovávat naši osobní síť kontaktů a umožňuje nám mít ji vždy při ruce.

Z hlediska sítí osobních spojení bychom u mobilu našli jednu zásadní nevýhodu, kterou odstranil nástup sociálních sítí. Prostřednictvím internetu se můžeme ve vteřině přemístit ze světa reálného do světa virtuálního, který je tolik podobný tomu našemu. Zde je již připravené místo k setkávání, které je přístupné každému, kdo je online.

Samotný projekt Facebook je přímo vystaven tak, že univerzální náležitosti utváření a udržování vztahů přenáší do virtuálního světa. Facebook za nás vyřešil dříve řečený problém. Najednou je totiž v silách jednotlivce udržovat i tisíce spojení najednou. A co víc. Každý uživatel se stává pánem své sítě kontaktů a může rozhodovat o tom, koho přijme, a koho naopak ze své sítě vyloučí.

Tento úžasný krok kupředu má v sobě velké riziko. Jde o síť virtuální, a nikoli skutečnou. Ta nás sice denně upozorňuje na narozeniny našich přátel, ale již nevyžaduje žádnou skutečnou účast. Můžete poslat virtuální přání, smajlíka, nebo dokonce dar ve formě GIFu pejska se srdíčkem. Nic z toho ale není skutečné. A proto zde ani nemůže vzniknout žádný závazek. Recipocita, kterou známe ze skutečného sdílení oslavy narozenin se svými blízkými, kterou také podporujeme předáním dárku, nad nímž jsme přemýšleli a opečovávali jej, tu neexistuje.

Věřím, že příště, až dostanete dárek, nebudete už na něj pohlížet jako na nějaký více či méně chtěný předmět, ale potěšíte se především přízní, kterou k vám dárce chová. A jednou, až budete tento dar oplácet, přidáte k němu maličký kousek sebe.

TEREZA ŠEFRNOVÁ (1980) je česká herečka, scenáristka a režisérka. Vystudovala herectví, novinářinu a Fakultu humanitních studií Univerzity Karlovy. Věnuje se popularizaci vědy a psaní knížek pro děti.

15

JAKÉ JE ŽÁDAT O DŮSTOJNOST?

TEXT: JITKA RUDOLFOVÁ, FOTO: MILAN JAROŠ

Lidé, kteří se neobejdou bez pomoci okolí, dostávají od státu takzvaný příspěvek na péči. Z něj si mají kupovat služby, jež jim zajistí pomoc asistenta. Co ale dělat, když je člověk s postižením duchem vyslovený individualista a krom samozřejmého vděku vůči svým dárcům a pomocníkům pociťuje stejnou měrou i potřebu života v důstojnosti?

Když konečně přijde nový vozík a vy si na něj poprvé přesednete, bývá to téměř slavnostní událost. Svítí novotou, nikde ani škrábanec, kola dosud tvoří čtyři dokonalé kruhy, pneumatiky jsou ještě lehce cítit továrnou. Trochu se na něm zavrtíte. Je to jiné, než váš starý vozík: nevrže to. Kdekdo by se asi domníval, že ve vás bude vozík coby symbol vašeho postižení vyvolávat smíšené pocity, vy ale máte z nového kousku spíš radost. Záříte. Je to úplně na fotku. Takovou, co se bude dobře ukazovat každému dárci, který na vozík přispěl. Jenže lidem s postižením se často spíš než pomůcek nedostává služeb. A to už tolik fotogenické není.

Výrobci kompenzačních pomůcek přicházejí se stále lepšími materiály, protetika už takřka proniká do žánru sci-fi a informační technologie nevýslovně usnadňují zapojení do společnosti všem lidem s postižením. Přesto to někdy nestačí. Většinou prostě nelze zachránit člověka s postižením jenom několika prudce inovativními pomůckami, neboť kromě nich potřebuje ke svému plnohodnotnému životu každodenní pomoc druhých. Živou pomoc.

Vypnout své potřeby

Lidé, kteří se neobejdou bez pomoci okolí, dostávají od státu tzv. příspěvek na péči. Z něho si mají kupovat služby, jež jim

takovou živou pomoc zajistí. (Případně ho dávat své rodině, která je však v důsledku poskytování dlouhodobé péče sama sotva naživu. Ale o tom jindy.) Při *nakupování* – zdržme se ještě na chvíli u báječné tržní logiky, jejíž praxe za současného nedostatku sociálních služeb těžce pokulhává – mohou volit mezi službami pobytovými a terénními. Ta první obvykle znamená stěhování do nejbližšího volného (někdy třeba i desítky kilometrů vzdáleného) zařízení ústavního typu, terénní se pak rovná osobní asistenci či pečovatelské službě čili životu v přirozeném prostředí vlastní postele. Žádné překvapení, že lidé s postižením povětšinou dávají přednost druhé možnosti a ideálně osobní asistenci.

Jenže i člověk kompletně závislý na péči druhé osoby dostane na nákup terénních služeb maximálně 19 200 korun měsíčně. To při stávajících cenách odpovídá zhruba pěti hodinám osobní asistence denně. Pokud takový člověk neumí na zbylých devatenáct hodin denně vypnout veškeré své potřeby – a například už nebydlí se svou rodinou, která by se o něj ve zbývajícím čase starala –, musí hledat způsoby, jak zbytek potřebné péče uhradit. Poohlíží se tudíž po dárcích a sponzorech, kteří by mu každý měsíc dorovnali potřebnou částku na nezávislý život s pomocí asistence.

Autorka komentáře Jitka Rudolfová s asistentkou Johanou Šebestovou.

Sumy, které samostatně žijící lidé s postižením potřebují měsíčně dorovnat, se pochopitelně člověk od člověka liší. Někdo cílí na deset tisíc, jiný na šedesát. Závisí to na limitech vyplývajících z daného postižení a také na tom, jak moc člověk utahuje kohoutky svých potřeb. V každém případě znamená takové shánění finančních prostředků na osobní asistenci něco jako vedlejšák, který někomu zabere dva pracovní dny v měsíci, jinému třeba necelý pracovní týden.

„Hluboce lidský příběh“

Takový vedlejšák s sebou nicméně nenese možnost si dopřát něco navíc či si něčím přilepšit. Lidé s postižením si ho většinou berou proto, aby mohli zaplatit asistenta, který je večer uloží do postele – když už jim stát dal peníze na toho, jenž jim ráno pomohl vstát. Shánění dárců a sponzorů měsíc co měsíc bývá zpravidla pouze podmínkou jejich existence v přirozeném prostředí.

Kvůli nezbytnosti dofinancovávat vlastní život musí člověk s postižením

častokrát dramaticky popsat svou diagnózu (co může být dramatictějšího než medicínský verdikt, který vás doživotně usazuje na vozík?), veřejně vylíčit, na jaké všechny peprné úkony asistenta potřebuje, a navíc vše zabalit do svého *hluboce lidského* příběhu. Musí ze sebe udělat trochu chudáka, jehož poslední nadějí je právě dárci, a trochu hrdinu, který svému osudu čelí statečně a vždy je ochoten darovanou pomoc oplatit vděčným úsměvem. A musí také překousnout, že věčně žádat o peníze na svůj důstojný život je lehce nedůstojné.

Navíc je třeba počítat s nevyhnutelností každého nového měsíce. Dokud stát nevyřeší financování nákladné osobní asistence pro lidi s velmi těžkým postižením, situace se nezmění. Do té doby bude nutné usmívat se do foťáků a přesvědčovat dárci, že s celodenní asistencí jste stejně šťastni jako s novým vozíkem – ačkoli zrovna nemáte den.

JITKA RUDOLFOVÁ (1986) vystudovala sociologii a veřejnou politiku na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. V současnosti spolupracuje s neziskovou organizací Asistence, v níž zaučuje nové osobní asistenty a asistentky pro lidi s tělesným a kombinovaným postižením a participuje na advokačních aktivitách při prosazování jejich zájmů. Dále pracuje na festivalu dokumentárních filmů Jeden svět, kde se věnuje přístupnosti a podílí se na tematizaci postižení ve festivalové dramaturgii. Občas píše komentáře do A2larmu a jiných médií. Sama je na vozíku.

KDYŽ JE DÁRCE ANONYM

JAKÉ ÚMYSLY MAJÍ NEVIDITELNÍ DONOŘI?

TEXT: JAN KISTANOV

Otázka etiky anonymního dárcovství je ve fundraisingových organizacích na západ od nás aktuální už nějaký ten pátek. V ČR je až na výjimky takový způsob podpory ze zákona prakticky nemožný. Měli by čeští fundraiseři tlačit na vznik novely? Jak mění internet možnosti finančních darů, u nichž není známa identita odesílatele?

Daruj bezpečně

Když v roce 1997 přiznal Charles Feeney, spoluzakladatel tzv. Duty Free Shopů provozovaných na letištích po celém světě, že za několik dekád fungování svého businessu věnoval na dobročinné účely přes 600 milionů dolarů, způsobil ve světě top managementu nadnárodních řetězců značný rozruch.

Později se bohužel ukázalo, že příspěvky jednotlivým organizacím byly vedeny přes bahamské offshorové společnosti, a šlo tedy v podstatě o peníze, které nebyly řádně zdaněny v místě daňového domicilu. Velkorysá image tím značně utrpěla a některé z organizací s miliardářem neprodleně ukončily spolupráci. Anonymita dárcovských gest však naštěstí nemusí být vedena pouhým chytráctvím.

Jako druhý nejčastější impuls, proč darovat anonymně, bývají uváděny náboženské důvody. Skupina donorů, kterých se daný důvod týká, se často odkazuje na učení Moše ben Majmona, v Evropě známého spíše pod jménem Maimonides, jenž považoval akt anonymního darování za druhý nejvyšší stupeň dárcovství.

Maimonides tvrdil, že by bohatý člověk neměl mít pocit výlučnosti, pokud

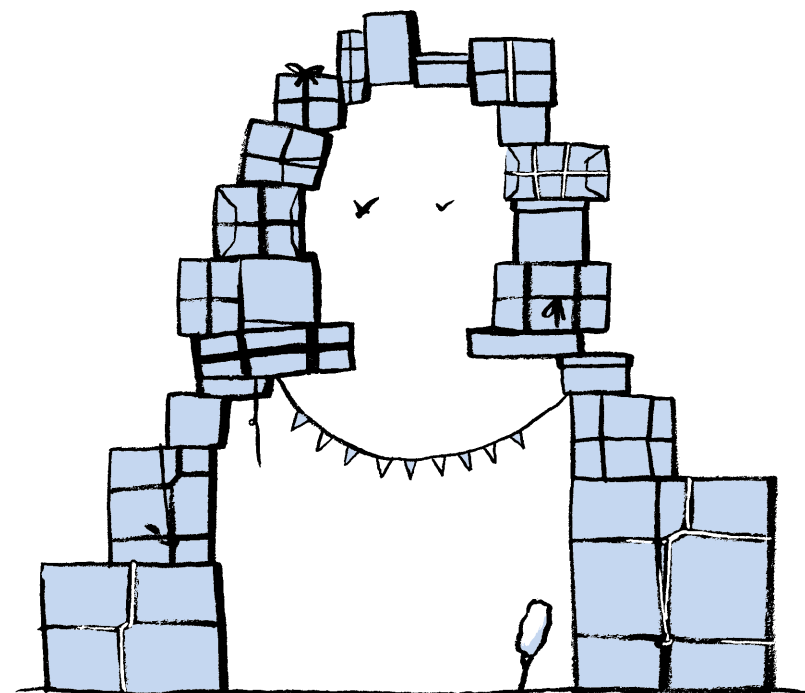
obětuje něco ze svých statků ve prospěch druhých, a chudému by naopak přijetí daru nemělo přinášet pocit méněcennosti.

Společenský tlak

Nebývá výjimkou, že dárce z určitých společenských kruhů uvádějí jako hlavní motivaci pro anonymitu „nevytvářet tlak“ v rámci své bubliny. Jednoduše řečeno, nechť se povyšovat nebo uvádět své kolegy či přátele do situace, z níž by vyplývalo, že jsou lepší než ostatní. Zároveň tito jedinci nechť udělat z charitativního gesta závod o to, kdo dá víc, protože vnímají akt dárcovství jako osobní potřebu, nikoli jako předhánění se v casinu.

Moje prostředky – moje volba

Dalším z klíčových faktorů je i ochrana vlastního soukromí před potenciálním náporům dalších žádostí o donorství. Donoři z této skupiny jsou si velmi dobře vědomi toho, proč a jak spolupracují s konkrétní organizací dle vlastní volby. Ať už je oním kritériem kvalitní fundraisingová práce, která dárce neobtěžuje, tematická oblast, pro niž daná společnost peníze shání, či osobní prožitek, který

motivuje jedince právě k tomuto druhu spolupráce, např. přispívání na akce proti šikaně ve školách, protože dárce sám byl kdysi šikanován. Tito lidé většinou se svými asistenty dlouho a pečlivě prověřují fungování organizace, systémy přerozdělování darů, reálný tok peněz k potřebným atp.

Anonymní dary a internet

Rozvoj nejrůznějších dárcovských internetových platform přenesl otázku anonymního dárcovství právě do tohoto prostředí. Je totiž nadmíru snadné vyplnit darovací formulář cizím jménem, a není zdaleka vyloučené, že se to i nezřídka děje.

Zeptali jsme se crowdfundingové společnosti HitHit, zda je možné se stát anonymním dárce přes její platformu. Na rozdíl do dárcovství totiž crowdfunding znamená „pouze“ nákup budoucí služby – odměny. „Přispěvatel pomáhá získat žadateli obnos potřebný pro realizaci projektu – nahrání alba, uspořádání výstavy, vydání knihy nebo např. stavbu skautské klubovny“, říká Tereza Jakešová z HitHitu. „Jsou mu poskytnuty dvě možnosti anonymity. Nemusí být viditelný na webu jako přispěvatel, ovšem svou odměnu získá, neboť je zalistován do seznamu přispívajících. Druhou možností je úplné odebrání ze seznamu přispěvatelů na vlastní žádost. Tím se přispěvatel

stává skutečně anonymním dárce a jeho osobní údaje zmizí z celé databáze včetně neveřejného seznamu přispěvatelů,“ upřesňuje Tereza Jakešová.

Má anonymní dárcovství v Česku budoucnost?

Jak už bylo řečeno, v ČR je takřka nemožné stát se anonymním dárce mimo prostor internetu. Je to možné pouze v případě, že dárce například využívá služeb hospicu a chtěl by mu sám přispět na provozní náklady. V takovém případě je možné poskytnout dar zprostředkovaně, např. přes právní kancelář. Ani tehdy se ale nejedná o standardní postup, převod je obvykle uskutečněn prostřednictvím člena rodiny.

Možná se zdá, že by institut anonymního dárcovství z určitých výše zmíněných důvodů měl mít své místo v rámci možností fundraisingových aktivit. Ovšem potenciální problémy, které z takových darů plynou, jsou jak administrativní zátěží obou stran, tak i případným ohrožením reputace příjemce. Proto je lepší následovat například iniciativu „The Giving Pledge“, která se již od roku 2010 snaží motivovat nejbohatší jedince žijící na Zemi k tomu, aby se zapojili do charitativních hnutí a aby si za svými dary stáli svými vlastními jmény. Vzhledem k rychle bohatnoucí střední třídě by taková organizace měla jistě místo i u nás.

ZKYSLÁ SMETANA

TEXT: DORA KAPRÁLOVÁ

Život je ustavičné hemžení a kdo nevěří v pohyb, nežije. Vím to od chvíle, kdy jsem se před lety setkala v jedoucím berlínském S-bahnu s Janem. Klátil se podnapile vozem, bylo mu mezi dvaceti a padesáti, záleželo na světle, počasí a situaci. V ruce držel papírový kelímek Starbucks, oči mu svítily jako mesiáši, u nohou se mu motal německý ovčák. Jan mumlal basově dětskou němčinou se silným slovanským přízvukem, že ztratil práci, lásku a nakonec i bydlení, nejedl a nepil dva dny, pesek potřebuje taky trochu vody, a on že se jmenuje Jan. Drmolil v důstojnosti svou modlitbu, které je snadné porozumět beze slov, vlastně možná snadnější porozumět jí beze slov. V tašce měl k prodeji dva poslední výtisky Motzu, ale zapomněl to zmínit. Bylo to nakonec jedno.

Spolucestující totiž v dopoledním S-bahnu buď pospávali, nebo ťukali do laptopů, jedna mladá silnější žena ve fialových šatech se nervózně pozorovala v odrazu okna, špulila rty a flirtovala se svým odrazem (snad mluvila do mobilu, poznat to nebylo, ale tak se i nad ní vznášel jemný opar šílenství).

Všimla jsem si, že skoro všichni mají v našem voze sluchátka na uších, muž s nápisem *Back to black* klepal pravou nohou do podlahy tak freneticky, až se zdálo, že celý vůz řídí. Všichni tu spí a mají sluchátka na uších, jen já ne, napadlo mě závistivě. Ti nejchytřejší jedou dokonce se sluchátky na uších, přitom spí, na klíne mají otevřené laptopy nebo jim na klíne sedí dítě se sluchátky na uších nebo křečovitě svírají klec a v té kleci vezou želvu přikrytou dekou, patrně aby nebylo vidět, že i želva má sluchátka na uších.

Takže, ať to zkrátím. Já jediná jsem neměla v celém tom poloprázdném voze jedoucího S-bahnu nic, vůbec nic k rozptýlení. Nic kromě svých nahých očí, a na předstírání spánku už bylo taky pozdě. Věděla jsem, že Jan o mně ví. Jela jsem naostro – bez sluchátek, bez knihy, a dokonce bez mobilu – poslední spásy před světem naděje i hrůzy.

Jan procházel vozem a čím dál chraplavěji opakoval spícím a nevidomým *human beeings* svou prosbu. Dveře se otevíraly, dveře se zavíraly, svět vesele jedoucí hromadné rakvičky. A pak, když se nic nestalo ani po třech stanicích, co vystoupili a přistoupili noví cestující, přešel Jan volně z kolovrátkové němčiny do jadrné slovenštiny. A protože to byl necelý měsíc, co jsem se do Berlína trvale přestěhovala, a protože jsem se cítila nesmírně ztracená, pocítila jsem k Janovi silný cit. Vždyť je to můj bratr, bratr ze Slovenska!

Chtěla jsem vytáhnout z kapsy drobné, ale najednou jsem celá ztuhla. Jako by se ve mně nějaký dybuk dohadoval se samaritánem. Jakýsi protitlak mi ruku z kapsy, kde jsem svírala drobné, vytáhl zpátky do gesta rezignované lakoty. Bylo v tom nejspíš vyčerpání z celého toho rituálu Janova zoufalství, strach z toho, že když Jana oslovím česky (a já bych to už teď nedokázala jinak), zůstala bych s ním už napořád. A tak jsem mlčela, zarytě jsem mlčela a tvářila se, že mu nerozumím a zírala na něj současně v tichém vytržení, ze kterého bylo nadevše jasné, že rozumím.

„A ty čo čumíš, ty kyslá smotana,“ řekl mi Jan shovívavě, jako by mu bylo líto mých rozpaků. To mě probralo. Tak

důmyslnou nadávku jsem neslyšela už roky, v knihách jsem nic tak šťavnatého dlouho nečetla, a na sociálních sítích taky ne. Takže – takže jsem oči zase zavřela, zastyděla se přesně tak, jak si to Jan nejspíš přál, a se zavřenýma očima jsem Janovi vytahovala z kapsy postupně všechno, co jsem u sebe tehdy měla.

Vytáhla jsem pro Jana nejdřív drobné, pak halušky se zelím, pivo, slivovici, hašiš, okenu, pepsi-colu a kafe. Pak jsem mu z kapsy vytáhla mýdlo a ručník a dala mu kus vepřového kolena pro psa. A taky vodu pro psa. Jan se šel umýt do lázni. Vyndala jsem mu z kapsy cigarety. Byla jsem v obdarovávání čím dál vynalézavější. Dala jsem Janovi klíče od malé zahradní chatky za Berlínem, v zahradě chatky stála palírna, Jan tam přivedl kamarády, polepšil si, už nebyl sám. Nakonec jsem mu, když ležel okradený v deliriu pod jabloní, přispěla na pomoc a odvezla ho do berlínského léčebny Charitas. Pak na Slovensko, do Rimavské Soboty. Tam jsem Janovi přichystala na hlavním náměstí překvapení: náhodné setkání s katolickou dívkou Janou. Jan se do Jany bezhlavě zamiloval, a když jsem jim z kapsy vytáhla domek se zahradou, místo palírny v ní

Jan postavil domeček pro děti. Jana svého Jana objala a políbila. Vzali se. Jan si našel práci v cementárně a pil jen doušek nealkoholického piva k obědu. Mezitím jsem jim dala pět dětí (nebo si je vlastně zplodili navzájem, ať si nedělám zásluhy za akce, na které jsem jen decentně dohlížela). Děti teď běhaly po zahradě, v sadu měly domeček na hraní, viděla jsem Jana sedět na stoličce před dílnou a vyřezávat Ježíše, Jana klevetila v sadu se sousedkou, pospolitost života, prostota života, čistota života a jeho hemžení.

Vtom jsem se probrala. Jan v S-bahnu už samozřejmě nebyl. S-bahnem už dávno nejezdí. Jak by taky mohl, z Rimavské Soboty.

Život je ustavičný pohyb. Kdo nevytáhne ruku s drobásky v jedoucím S-bahnu, ne vždycky, ale ve chvíli vnitřní radosti, ten bude mít nakonec ruku v kapse zkroucenou revmatickou bolestí z nehybnosti. Ruku bude mít sevřenou v pěst a v pěsti neplatné mince, které už nebude mít komu darovat. V těch mincích bude zakonzervovaný i Janův dům, ale ani Jan v revmatikově dlani domek nezabydlí.

Život je ustavičné hemžení. Dokonce i ve chvíli, kdy jedeme S-bahnem v modu mrtvolné nehybnosti.

DORA KAPRÁLOVÁ (1975) je spisovatelka a publicistka. Spolupracuje s Humboldtovou univerzitou v Berlíně, žije se workshopy, píše prózu, reportáže a texty všeho druhu. Žije s dcerami v Berlíně.

FINOVÉ JSOU HODNÍ. BUĎME JAKO FINOVÉ!

Pro velkou část společnosti je „dar“ té nebo jiné organizaci nutně myšlen jako finanční obnos předaný za přítomnosti fotografů. Jsou ovšem i jiné metody, jakými lze přispět k obecnému blahu, a nemusejí to být žádná velká gesta. Tiché, intimní dárcovství, které se může stát vlastně i mimochodem. Například ve Finsku, které je mj. šampionem v recyklaci, je možné přispět na charitativní účely při návratu nápojových obalů přímo z přijímacího zařízení. Nebo například jedna celosvětová hotelová síť přišla s dlouhodobou akcí nabádající hosty k zvýšení míry udržitelnosti vlastního provozu jednoduše tím, že jeden ručník bude využit alespoň dvakrát. Jednoduché a velmi účinné řešení, jak nemrhat pitnou vodou na planetě. Nebo dárcovství krve či kostní dřeně. Ano, možná je to nepříjemné a bolí to. Ale za zachráněný život to určitě stojí. V Anglii kupříkladu bývá častým zvykem, že je část majetku odkázána v dědickém řízení charitativní organizaci či muzeu nebo jiné instituci. Darovat neznamená pouze finanční příspěvek. Může to být každodenní tichý akt vedoucí k vlastní drobné radosti.

22

OKAMŽIK LIKVIDITY

NEDÁVAT NAD VLASTNÍ MÍRU

DANIELA VODÁČKOVÁ (1964) vystudovala český jazyk a jednooborovou psychologii na FF UK. Vydala básnickou sbírku *Z období prvních řas* (2016), je autorkou několika odborných publikací. Žije v Praze, učí na Katedře sociální práce FF UK a má soukromou psychoterapeutickou praxi.

Foto: Archiv Daniely Vodáčkové

Krotíte při psychoterapii meze „poetického“ uvažování, abyste dokázala s klientem účinně pracovat?

Krotím to spíš opačně. V básni nebývá ku prospěchu, jsou-li věci příliš promyšlené, projektivním způsobem. V psychoterapii přesně tato projekce nastat nemá.

Rozpustilo/posílilo se během vaší praxe vaše vnímání lidí podle kategorií?

Potřeba kategorizovat je do jisté míry přirozená. Zároveň je to proces zavádějící, bránící změně. Krizové jevy jsou ve světě normální. I tam, kde se tato normalita dotýká nemoci, mám tendenci ji vidět jako cestu ke zdraví.

Je sobecké myšlení pudová, či kulturně podmíněná záležitost?

To, co plodí altruismus, je obsažené láskou či péčí o rod. Sobectví obsazuje stejnou motivaci: ochranu nás jako lidského druhu. Ve chvíli ohrožení člověk „jede“ na vývojově starší mechanismy velící mu zajistit především sebe nebo své děti. Altruismus i sobeckost mají tedy možná podobné kořeny.

Jak vzniká neochota dávat, „lakota“?

Jednak jde o pudovou složku – je přirozenější někomu něco sníst, abych přežila. Naučenější polohy souvisejí zřejmě se socializací a s tím, že je obecně lidskou vlastností snažit se překračovat teritoria druhého. Vždy jde ale především o kontext.

Lze zobecnit, zda lidé raději obdarovávají, nebo jsou obdarovávaní?

Myslím si, že oba ty prožitky jsou stejně „krásné“, mají svou hodnotu a že lidé přirozeně lnou k oběma.

Určití lidé dar přijmout nedokážou.

Vidíte v tom strach ze závazku?

Vzpomínám si na naši profesorku, které jsme chtěli dát jakýsi dar. Nevzala si ho, ačkoli v daném případě situace závazkem nehrozila. Tehdy jsem si to vysvětlovala tak, že má možná nízké sebehodnocení. Pokud si člověk cení sám sebe, je pro něj snazší přijmout dárek, protože má pocit, že si ho dokáže obhájit.

Jak lze vlastně s darem manipulovat?

A jak se lze takové manipulaci bránit?

Napadá mě „medvědí služba“ – touha někomu pomoci, která ale přinesla kontraproduktivní škodu. Pak jsou dary, jimiž si nás druhý zavazuje proti naší vůli. Někdy je takový dar nepřijmout vyloženě žádoucí.

Může být dar nástrojem trestu?

„To ti nedaruju!“ říká se. A je to vlastně výhrůžka.

Jsou situace, kdy člověk dostane darem něco, o čem darující předpokládá, že to bude následně vystaveno. Cítím za tím jistou agresi. Dar jako trest je speciální kategorie, zavánějící hororem. Může se rekrutovat třeba ze žánru, kdy zhrzení psychopatičtí expartneri posílají svým bývalým nejrůznější hrozné věci.

„Dala mu sama sebe,“ čteme v červené knihovně. Nakolik se mohou lidé skutečně vzdát vlastní osobnosti?

A stojí o to někdo?

Kamarádka mi kdysi říkala: „Až budu s tím pravým, dám mu úplně všechno!“ Říkala jsem jí: „Proboha, nedělej to. Nech si něco pro sebe. Co kdybys to někdy potřebovala?“ Jakmile člověk začne dávat snahu nad vlastní míru, může u něj snadno dojít k osobnostní dezintegraci.

UMĚNÍ
DAROVATTHE ART
OF GIVINGČTVRTLETNÍK PRO ROZVOJ
ČESKÉ FILANTROPIE

31 / ZIMA 2019

Vydává Nadace Via, Dejvická 306/9, 160 00 Praha 6

Redakční rada Jiří Bárta, Martin Brát,
Dagmar Goldmannová, Nora Grundová,
Ivana Janečková, Miroslav Motejlek,
Mikoláš Orlický, Lenka Schönfeldová, Marek Šálek
Šéfredaktorka Adéla Gálová

Grafická úprava Tomáš Brichcín, Robert V. Novák

Jazyková redakce Martin Brát

Externí spolupráce Jan Kistanov, Ondřej Lipár,
Barbora Komberec Novosadová, Jitka Rudolflová,
Tereza Šefrnová

Produkce Kristina Papoušková

Ilustrace Jan Laštovička

Tisk Indigoprint

Pokud se Vám časopis Umění darovat
líbí, můžete ho finančně podpořit
na www.umenidarovat.cz. Děkujeme.

Vaše náměty a připomínky zasílejte na e-mail:
umenidarovat@nadacevia.cz, kde můžete
také objednávat zasílání časopisu zcela zdarma.
ISSN 1805-4390, ev. č. MK ČR E 20786
Neprodejné

● ● ●
NADACE VIA

www.nadacevia.cz, www.umenidarovat.cz

**ČASOPIS UMĚNÍ DAROVAT VYCHÁZÍ DÍKY PODPOŘE VÁCLAVA
DEJČMARA, IVANY A TOMÁŠE JANEČKOVÝCH, MARTINA KULÍKA,
LENKY A ROBERTA SCHÖNFELDOVÝCH A DALŠÍCH.**